

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	4	4	4	3	4	4
MSÜ	3	3	4	3	3	3

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?
- Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- Bu parçanın yazarı, altı çizili sözle hangi özelliğine vurgu yapmaktadır?
- Bu parçada numaralanmış deyimlerden hangisinin açıklaması yanlıştır?
- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “---- , ---- , ----” sözcükleri belirtilen anlamlarını karşılayacak şekilde kullanılmıştır?
- Bu parçada altı çizili sözü anlamca karşılayabilecek bir kullanım aşağıdakilerin hangisinde vardır?
- Bu parçada “----” sözcüğü aşağıdaki anlamlardan hangisine karşılık gelecek şekilde kullanılmamıştır?
- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “----” sözcüğü, verilen anlamlarından birini karşılayacak şekilde kullanılmamıştır?
- Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde “----” anlamına gelen bir söz kullanılmıştır?

1. SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ	2. SÖZCÜKTE ANLAM İLİŞKİLERİ	3. SÖZCÜKTE MECAZA DAYALI ANLAM OLAYLARI
Gerçek Anlam Yan Anlam Mecaz Anlam Terim Anlam Somut - Soyut Anlam Genel - Özel Anlam Nitel - Nicel Anlam	Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler Eş Anlamı (Anlamdaş) Sözcükler Yakın Anlamlı Sözcükler Karşıt (Zıt) Anlamlı Sözcükler	Dolaylama Güzel Adlandırma Kinaye (Değınmece) Dokundurma (İğneleme, Tarız) Benzetme Somutlama Deyim Aktarmaları Ad Aktarması (Mecazımürsel)
4. CÜMLEDE BOŞ BIRAKILAN YERE SÖZCÜK GETİRME	5. KALIPLAŞMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ	6. KALIPLAŞMAMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ
Cümlelerin Anlamını Belirleme	İkilemeler Deyimler Atasözleri	Altı çizili / Tırnak içine alınan sözün anlamını tespit etme Atı çizili / Tırnak içine alınan sözün parçaya kattığı anlamı tespit etme

• 1. SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ

Her sözcüğün bir temel anlamı vardır. Bir sözcüğün temel anlamı TDK Türkçe Sözlük'te anlam açıklamalarının ilk sırasında, yan anlamları sonraki maddelerde açıklanır. Sözcüğün mecaz anlamı varsa bu da TDK Türkçe Sözlük'te “mecaz” notu düşölerek verilir. Örneğın “almak” sözcüğünün 30, “gelmek” sözcüğünün 36, “açık” sözcüğünün 16 anlamı vardır.

Bir sözcüğün anlamı, cümle içinde kullanımına göre belirginleşir. Kimi sözcüklerin karşıladığı anlam, her zaman ve her cümlede aynıyken kimi sözcüklerin anlamı bulunduğu cümledeki bağlama, anlama göre değışir. Bir sözcüğün birden fazla anlam ifade etmesine “**çok anlamlılık**” denir. Çok anlamlılık; yakın anlam, mecaz anlam ve anlam genişlemesi yolları ile oluşur.

Aşağıdaki cümlelerde “**açmak**” sözcüğünün bulunduğu cümleye göre çok anlamlılık özelliği verilmiştir:

- ▶ Kapiyı **açıp** içeri giriyorum. (Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek)
- ▶ Karla kapanan yolları **açtılar**. (Engeli kaldırmak)
- ▶ Kadın, hamalı dışarı çıkardı; sonra çantasını **açıp** para aldı. (Sarılmış, katlanmış, örtülmüş, iliklenmiş olan şeyleri açık duruma getirmek)
- ▶ Kollarını **açtı**, çocuğun gelmesini bekledi. (Birbirinden uzaklaştırmak)
- ▶ Bir bitki çayı koydu kendine, radyoyu **açtı**, eve ses gelmişti. (Bir aygıtı, düzeneği çalıştırmak)
- ▶ Bu renk de seni **açtı**. (Yakışmak, güzel göstermek)
- ▶ Öğretmen sürekli konuşuyor, öğrencisini **açmak** istiyordu. (Sıkılganlığını, utangaçlığını gidermek)
- ▶ Çıbanı **açmış**, içindeki irini çıkarmak istemişti. (yarmak)

● Gerçek Anlam

▶ **Sözcüğün bir varlığı ya da kavramı karşılamak üzere kazandığı ilk anlama gerçek / temel anlam denir. Gerçek anlam, sözcüğün söylendiğinde akla gelen/gelmesi gereken ilk anlamıdır.**

- ▶ Uygarlık **ateşin** bulunmasıyla başlamış, diğer keşiflerle sürmüştür.
- ▶ Yerdeki **ağır** kutuyu kaldıramayacağını anladı.
- ▶ Masanın üstündeki dosyaları **aldı**.
- ▶ Çocuklar, yün yataklara **yatmış**, güzelce uyuyordu.
- ▶ Son günlerde **gözümün** batması giderek arttı.

● Yan Anlam

▶ **Zaman içinde sözcüğün gerçek anlamıyla ilgisini tam olarak koparmadığı ikinci anlamına yan anlam denir. Sözcüğün yan anlam kazanması yakıştırma yoluyla olur.**

- ▶ Sözcük, gerçek anlamla somut anlam ilgisini **şekil ya da işlev benzerliği** açısından devam ettirir.
- ▶ Hastanın **ateşi** düşmeye başlıyor. (vücut ısısı)
- ▶ **Ağır** araçlar bu saatte köprüden geçemez. (çapı, boyutu büyük olan)
- ▶ Evi üç yıl önce **aldılar** ama hâlâ oturamadılar. (satın almak)
- ▶ Kardeşi iki aydır bu hastanede **yatıyor**. (tedavi görmek-hizmet almak)
- ▶ Cüzdanımı masanın **gözüne** koymuştum. (çekmece)
- ▶ Uçağın **kanadına** yakın bir yere oturmak istemem. (parça)

● Mecaz Anlam

▶ **Sözcüğün gerçek anlamından tamamen sıyrılıp yeni, soyut bir anlama gelecek şekilde kullanılmasına mecaz anlam denir.**

▶ **Mecaz anlam, sözü daha etkili, çarpıcı kılmak gereksiniminden doğmuştur.**

- ▶ Kalbimdeki **ateş**, onu her gördüğümde daha da artırıyor. (aşk, sevgi, acı)
- ▶ O kadar **ağır** konuşuyor ki artık onunla arkadaşlık etmem mümkün değil. (kırıcı, insanın gücüne giden)
- ▶ Böyle söz mü olur, aklımı **aldın!** (bir şeyi düşünemeyecek bir duruma getirmek)
- ▶ Onun bize böyle davranmasında bir kompleks **yattığını** düşünüyorum. (bulunmak, var olmak)
- ▶ Yeni gelen sandığımdan daha **gözü** açık çıktı. (uyanık, becerikli)

! Dikkat

- **Mecaz anlamda kullanılan sözcük, soyut bir anlam kazanır. Bu anlam, yeni bir anlamdır.**
- **Sözcük, gerçek anlamıyla somut ilgisini bir şekilde devam ettiriyorsa yan anlamda kullanılmıştır.**
 - **Yanan** ormanların yerinde yeni ağaçlar yetiştirilir ama tarım ve hayvancılık yapılamaz. (gerçek anlam)
 - Gece oldu, ışıklar **yandı**, herkes bir bir odasına çekildi. (Isı, ışık veren bir konuma geçmek - yan anlam)
 - Çocukların güneşten kolları **yandı**. (Isı etkisiyle rengi koyulaşmak - yan anlam)
 - Vaktinde değiştirilmeyen kağıt paralar **yandı**. (Hükümsüz kalmak, değerini yitirmek – soyut anlam - mecaz anlam)
 - Bu yaz tatil yapamayacağıma **yanıyorum**. (Çok üzülme – soyut anlam – mecaz anlam)

● Terim Anlam

- **Sözcüğün gerçek anlamından hareketle bir bilim, sanat ya da spor dalı için özel bir tanımla kullanılmasına terim anlam denir.**
 - Hücre, molekül, dalga boyu, vektör, ünsüz benzeşmesi, ünlü düşmesi, maki, bağıl nem, şut, gol, korner...

● Somut-Soyut Anlam

- **Beş duyu organımızdan biri ile algılayabildiğimiz varlıkları karşılayan sözcüklere somut anlamlı sözcük, algılayamadığımız varlıkları karşılayan sözcüklere soyut anlamlı sözcük denir.**

Somut Anlamlı Sözcük: ev, insan, şehir, ağaç, rüzgâr, hava, ses, müzik, deniz, yemek...

Soyut Anlamlı Sözcük: üzüntü, mutluluk, huzur, aşk, cesaret, korku, umut...

- **Hava** bugün hayli soğuk, kalın giyinelim.
somut
- Filmin sonunda içimizde büyük bir **hüzün** oluştu.
soyut
- Pencereden giren **rüzgâr** bana **huzur** veriyordu.
somut *soyut*

● Genel-Özel Anlam

- **Bir türü karşılayan sözcüklere genel anlamlı sözcük, türün bir üyesini karşılayan sözcüklere özel anlamlı sözcük denir.**

Genel ve özel anlam, bazen kapsam özelliğini ifade etmek için de kullanılır. Kapsamı geniş olan sözcükler genel, dar olan sözcükler de özel anlamlıdır.

- **Hayvanlar** içinde en çok **yılandan** korkuyorum. (genelden özele)
genel *özel*
- **İstanbul, Marmara Bölgesi'nin** en kalabalık şehridir. (özelden genele)
özel *genel*
- **Çiçek** dikmeyi çok sevdiğini söyler, her yere renk renk çiçek ekerdi. (genel anlamlı)
genel
- Bu sabah **çiçeğin** solduğunu fark edince çok üzüldüm. (özel anlamlı-belli bir çiçek)
özel

● Nitel – Nicel Anlam

- **Varlıkların sayılabilir, ölçülebilir özelliklerini karşılayan sözcüklere nicel anlamlı sözcük, varlıkların sayılamayan, ölçülemeyen özelliklerini karşılayan sözcüklere nitel anlamlı sözcük denir.**
- ▶ Çocukluğum bu dar sokaklarda geçti. (nicel)
 - ▶ Çocukluğum neşeli insanların arasında geçti. (nitel)
 - ▶ Elindeki ağır poşetleri yere koyup biraz dinlendi. (nicel)
 - ▶ Sözleri hepimize ağır geliyordu, kalp kırmaya bayılıyordu. (nitel)
 - ▶ Boyu hepimizden uzundu ama kötü bir kalbi vardı.
nicel nitel

● Yansima Anlam

- Doğadaki seslerin taklidiyle oluşturulan sözcüklere **yansıma sözcük** denir.
- Mutfaktan **tak** diye bir ses geldi.
 - **Şırlı şırlı** akan musluğu kapatmak aklına gelmemiş.
 - Çocukların oynadığı top, birden **patladı**.
 - Köpekler **havlıyor**, kediler **miyavlıyor**, kuşlar neşeyle ötüyordu.

Hayvanların doğrudan çıkardığı sesler yansıma sözcük olarak kabul edilirken “**ötmek, kışnemek, anırmak, kükremek**” sözcükleri sesin taklidi yoluyla oluşmadığı için yansıma sözcük kabul edilmez.

• 2. SÖZCÜKTE ANLAM İLİŞKİLERİ

● Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

- Yazılışları aynı olmasına rağmen anlamları farklı olan sözcüklere eş sesli (sesteş) sözcük denir.
- al, ak, ben, çay, kız, kaz, kar, yaş, yıl, yaz, yüz...
- Eş seslilik sadece Türkçe sözcüklerde aranır. “^” işaretinin bulunduğu sözcükler Türkçe değildir, bu sözcüklerde eş seslilik aranmaz.
- kar X kâr (Farsça “Alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı, geliri, yarar.”)
 - yar X yâr (Farsça, “sevgili, dost”)
 - hala X hâlâ (Arapça, “şimdiye kadar, hâlen, henüz”)
- Eş seslilik sözcüğün gerçek anlamında aranır, yan ve mecaz anlamda kullanılan sözcüklerde eş seslilik aranmaz.
- Çocuğun ayağı burkulmuş. (gerçek anlam)
 - Masanın ayağı kırılmış. (yan anlam)
 - Bu çantayı yüz liraya aldığını söylüyor. (sayı-gerçek anlam)
 - Sabahları erkenden denizde yüzmeyi çok severim. (yüzme eylemi-gerçek anlam)
 - Son günlerde çalışanlara fazla yüz veriyorsun. (şımartmak-mecaz anlam) (X)